

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

УДК 343

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2023.1.38>**Барановська Т. В.,**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри права та правоохоронної діяльності
Державного університету «Житомирська політехніка»**ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ)
МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ**

Анотація. У статті здійснено історико-правовий аналіз системи протидії легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом. Досліджено історичні передумови протидії кримінальним правопорушенням, передбачених ст. 209 (Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом) та ст. 209¹ (Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення) на прикладі зарубіжного досвіду. Здійснено історично-ретроспективний аналіз ряду літературних джерел, що дозволяє відслідковувати хронологічні зміни у системі протидії легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом. Окреслено історичний аспект поняття відмивання та шляхи боротьби з відмиванням «брудних» грошей, що є складним економіко-правовим явищем та не має кордонів. Представлено низку законодавчих актів, фактично спрямованих на протидію легалізації злочинних доходів. Зокрема три закони, які стали основою для формування сучасної державної політики в галузі боротьби з відмиванням «брудних» грошей: «Про контроль за організованою злочинністю»; «Про загальний контроль за розповсюдженням наркотиків»; «Про банківську таємницю». Обґрунтовано проблему легалізації злочинних доходів, яка перетворилася за останні роки в міжнародну. У статті також представлено в історичному ракурсі створення та особливості діяльності міжурядового органу та відповідних підрозділів, метою роботи яких є розвиток і впровадження на міжнародному рівні заходів і стандартів з боротьби щодо відмивання грошей. У статті розкрито питання використання міжнародного досвіду державних механізмів запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, що дозволяє сформулювати комплекс ефективних національних важелів державного регуляторного впливу з протидії легалізації (відмивання) доходів отриманих злочинним шляхом.

Ключові слова: кримінальні правопорушення, легалізація доходів, відмивання майна, міжнародний досвід, «брудні» гроші.

Baranovska T. V. Historical and legal analysis of the system for preventing legalization (laundering) of property obtained by criminal ways

Abstract. The article carries out a historical and legal analysis of the system of combating the legalization (laundering) of property obtained by crime. The historical prerequisites for combating criminal offenses provided for by Art. 209 (Legalization (laundering) of criminally obtained property) and Art. 209-1 (Intentional violation of the requirements of the legislation on prevention and counteraction of legalization (laundering) of proceeds obtained through crime, financing of terrorism and financing of the proliferation of weapons of mass destruction) on the example of foreign experience. A historical-retrospective analysis of a number of literary sources was carried out, which allows us to track chronological changes in the system of combating the legalization (laundering) of property obtained through criminal means. The historical aspect of the concept of money laundering and the ways of combating the laundering of “dirty” money, which is a complex economic and legal phenomenon and has no borders, are outlined. A number of legislative acts, actually aimed at countering the legalization of criminal income, have been presented. In particular, three laws that became the basis for the formation of modern state policy in the field of combating “dirty” money laundering: “On the control of organized crime”; “On general control over drug distribution”; “About bank secrecy”. The problem of legalization of criminal income, which has turned into an international one in recent years, is substantiated. The article also presents in a historical perspective the creation and specifics of the activity of the intergovernmental body and the relevant divisions, the purpose of which is the development and implementation at the international level of measures and standards to combat money laundering. The article discusses the issue of using the

international experience of state mechanisms for preventing and countering the legalization (laundering) of proceeds obtained through crime, which allows for the formulation of a set of effective national levers of state regulatory influence to counter the legalization (laundering) of proceeds obtained through crime.

Key words: *criminal offenses, legalization of income, money laundering, international experience, "dirty" money.*

Дослідження шляхів протидії кримінальних правопорушень, передбачених ст. 209 (Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом) та ст. 209¹ (Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення), не може бути всебічним і повним без вивчення його витоків. Оскільки історія даних правопорушень пов'язана з приховування грошей або іншого майна від держави, або від конфіскації, або від оподаткування, або від поєднання першого і другого, а також з торгівлею та банківською справою, тероризмом, вона, без сумніву, має таке ж глибоке історичне коріння, як і названі інституції. Щодо тероризму, то його початок пов'язують із чітко спланованим вбивством у 44 р. до н.е. Ю. Цезаря. Однак, процес відмивання доходів бере свій початок значно пізніше, ніж тероризм [1, с. 27].

Слід зазначити, що з приводу часу виникнення процесу відмивання доходів, існують різні теорії. Серед вітчизняних дослідників (Білоус В.Т., Попович В.М., Дудоров О.О., Тертиченко Т.М., Бровко В.М., Павлютін Ю.М.) переважає точка зору, згідно якої історія відмивання бере свій початок ще тисячі років тому і пов'язана, насамперед, з виникнення у житті суспільства взаємовідносин грошей та влади [2],

Аналогічну точку зору висловлюють і зарубіжні вчені. Так, американський історик Стерлінг Сигрейв вважає, що відмивання доходів мало місце ще в Стародавньому Китаї більше, ніж дві тисячі років тому. Так, успішні китайські торговці відмивали свої прибутки після того, як відповідно до рішення тодішньої місцевої влади багато форм комерційної торгівлі опинилися поза законом. Через здавна існуючу офіційну упередженість щодо будь-яких форм комерції торговці були мішенями для влади. Торговців сприймали як жадібних, безжальних, непередбачуваних

та хижих, з іншим укладом життя. До того ж, значна частина прибутків надходила від хабарництва, вимагання, незаконної торгівельної діяльності. Тому лише ті, хто залишався невидимим, міг втриматися за своє багатство перед обличчям постійного вимагання з боку імперських бюрократів [3]. Варто зауважити, що чимало з технік відмивання, які описує С. Сигрейв (наприклад, конвертація грошей в швидколіквідні активи, переміщення готівкових коштів, торгівля за завищеними цінами), використовуються і сучасними «відмивачами» грошей [4, с. 15]. Щодо тероризму, то з роками він набирає обертів від вбивства однієї людини до винищення цілих народів. Так, більше двох з половиною років тому у Єгипті було здійснено більше десяти терористичних актів протягом трьох місяців. Як пишеться у Старому Завіті («єгипетська кара»), під час терористичних актів застосовувалось не лише хімічна, але й біологічна та екологічна зброя масового знищення. Ці дії були спрямовані на визволення єврейського етносу та залякування єгипетського фараона, проте найбільше це нашкодило єгипетському народові, який зазнав великих жертв [1, с. 38]. Історично-ретроспективний аналіз ряду літературних джерел свідчить про наявність доказів у часи Римської республіки (508–30 рр. до н.е.) щодо дій, схожих на легалізацію (відмивання) майна. Солдати повернулися з поїздок з валізами, наповненими грошима та трофеями. Риму не потрібно було виробляти товари – вони збирали гроші з усього світу. Патриції і верхній середній клас відмивали (в буквальному та переносному сенсі) майно, здобуте у війнах. Найцінніші речі (певні дорогоцінні продукти) були присвоєні, хоча вони повинні були бути передані державі. Здобутки від розграбованих провінцій стимулювали корумпований та егоїстичний спосіб життя. Сенат прийняв закони, які обмежували витрати на банкет та одяг, але оскільки самі сенатори не звертали уваги на ці обмеження, інші не занадто турбувались

про їхнє дотримання. У I ст. поряд з іншим, до військових злочинів відносилось розкрадання майна та інших матеріальних цінностей, які здобуті військовими під час походів і не були передані державі. Порушення цих правил призводили до смертної кари [2, с. 111].

Ознаки відмивання доходів можна простежити і в період Середньовіччя. До прикладу, коли у 1179 р. церква офіційно заборонила лихварство християнам, торговці знайшли спосіб обходу заборони. На той час поняття «корупція та відмивання коштів» мала перш за все значення релігійне – спокуса дявола, омана. Відмивання коштів та корупцію вважали у католицизмі проявом гріховності. Релігійні джерела повідомляють, що Апостол Іоанн вважав беззаконня гріхом. Зауважимо, що стягування відсотків було засуджене 17 римськими папами та 28 соборами, в т. ч. 6 Вселенським собором. Загалом у Європі лихварство, хоча і зневажалось, проте існувало. Це пояснювалося тим, що іноземці, які не належали до християнської релігії, не підпадали під загальне правило щодо відсотків і продовжували лихварювати. Водночас, встановлені заборони обходились у різний спосіб: відсотки приписувалися до капітального боргу, кредитор вважався учасником у прибутку тощо. У 1163 р. Собор у Турі засудив широко розповсюджену тогочасну практику, коли священик позичав гроші без відсотків, однак вимагав для себе в заставу власність того, кому давав кредит, і привласнював доходи від власності, що і було насправді прихованою виплатою відсотків [3, с. 16].

Привертає увагу так званий «золотий вік» піратства, яке набуло поширення з розвитком торгівлі між Європою та Америкою, Африкою та Індією. Факти свідчать про досить швидке перетворення вкраденого майна на готівку за допомогою певних схем, в яких брали участь досить відомі люди в Америці. З Чарльстона, Південної Каліфорнії до Нью-Йорка та Бостона «чесні» торговці та чиновники були учасниками схем по відмиванню по-піратськи вкраденого товару. Піратство було не лише частиною політичного механізму, а і значною рушійною силою торгівлі. Пірати підтримували тісні зв'язки з купцями і торговцями, які фактично субсидювали піратських капітанів

і допомагали їм збувати награване майно, отримуючи частину прибутку [3, с. 16]. Схеми з відмивання грошей базувалися на розподілі награваного між поважними американськими купцями, які перетворювали іспанські монети в шилінги, корони і гінеї. Пірати діяли відкрито, і купці охоче приймали запропоновану платню за доставку. Оскільки торговці постачали морське обладнання, продукти харчування, одяг, пиво, вино та боєприпаси, а деякі міста фактично були залежними від контрабанди або піратства, корумпований уряд «не помічав» присутності цих антисупільних явищ. У випадку відмови від піратської торгівлі багато хто повертався до Англії. Це було можливим, оскільки статки, незважаючи на їхнє походження, були оголошені заробленими у нібито законному бізнесі в колоніях без будь-яких додаткових перешкод. Інші користувалися захистом, купленим в Америці [4].

Слід зазначити, що проблемами відмивання брудних грошей переймалися вже на початку XX століття. Так, напередодні Першої світової війни (у 1912 р.) була укладена міжнародна Конвенція у справах, пов'язаних з торгівлею опіумом, а в 1931 р. ця Конвенція була замінена новою Конвенцією, яка обмежувала й регулювала виробництво та розподіл у масштабі планети медикаментів, які містять наркотичні речовини.

Проте сам термін «легалізація» (відмивання) є відносно новим та досить дискусійним. Ця тенденція більш яскраво виявляється за кордоном, де згаданий термін широко використовується навіть у нормативно-правових актах. В юридичній літературі можна виділити кілька підходів щодо вирішення питання про походження даного терміну. Деякі науковці вказують, що згадка про «відмивання грошей» зустрічається в 20–30-ті рр. XX століття в США. Як відомо, у 1920 р. в США, у формі 18-тої поправки до Конституції набрав чинності так званий «сухий закон», відповідно до якого заборонялись виробництво, продаж і перевезення, а також ввезення та вивезення спиртних напоїв. На практиці реалізація «сухого закону» мала потужну протидію, особливо з боку середнього класу, представники якого значною мірою були втягнуті до обороту алкогольних напоїв. Як

наслідок влада отримала результат, протилежний очікуваному: формування організованої злочинності, зростання її рівня. Значних збитків алкогольному бізнесу спричинило виникнення та широке розповсюдження підпільного виробництва спиртних напоїв та їх контрабанда. На «чорному» ринку алкоголь продавався за надзвичайно високими цінами. Дуже швидко з'явилися численні злочинні організації, доходи яких були пов'язані з контрабандою та незаконною торгівлею спиртними напоями.

Заснування цього злочинного бізнесу приписують поширеній легенді, як і поняття «відмивання грошей», знаменитому гангстеру Аль Капоне, який «відпирав» мільйони, нажиті бутлегерством, через мережу звичайних пралень. В цей період у місті Чикаго такий термін почали вживати для визначення дій, які пов'язувалися із введенням у легальний обіг грошових коштів (як правило, металевої монети), одержаних, як правило, в результаті незаконного обороту спиртних напоїв. Так, М.В. Корнієнко у своїй праці «Протидія органів внутрішніх справ легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом» зазначав, що «з метою надання законного вигляду прибуткам у готівці від нелегального продажу горілки під час «сухого» закону, азартних ігор, рекету гангстери придбали пральні, в яких пральні автомати вмикались за допомогою грошового дріб'язку, і шляхом змішування трудових і «брудних» грошей маскували справжнє джерело останніх [5, с. 87; 3, с. 18]. Тим часом уже тоді існували фінансові інструменти, які могли допомогти гангстерам вийти зі скрутного становища. Першим таким інструментом були номерні рахунки. Ще в кінці XVIII ст. деякі європейські банки стали відкривати для своїх клієнтів рахунки на умовах збереження в таємниці імені їхніх власників. До кінця XIX ст. створення номерних рахунків стало звичайною практикою в усьому світі. Слід зазначити, що пральні в Аль Капоне були, але відмивати брудні гроші він і не думав, на чому й погорів. Він був переконаний, що Закон про прибутковий податок це повна нісенітниця, адже уряд не може збирати законні податки з незаконних грошей. Проте уряд вважав інакше, і в 1931 р. Аль Капоне засудили до 11 років ув'язнення за несплату прибуткового податку

в розмірі \$32488,81. Пізніше за аналогічні дії був засуджений його брат Ральф, а також його найближчі підручні Ф. Ніті та Д. Гузик. Таким чином, на початку 1930-х років американські правоохоронні органи дійшли висновку, що гангстерів легше викрити в отриманні грошей, здобутих незаконним шляхом, ніж у тих злочинах, завдяки яким ці гроші потрапили до їхньої кишені. Для організованої злочинності США, здавалося, настали важкі часи [6]. Щодо самого терміну «відмивання грошей», то, за твердженням британського адвоката В. Гілмора, цей термін порівняно довгий час використовувався співробітниками правоохоронних органів США як професійний жаргон [4]. Все ж, першим ідеологом відмивання злочинних доходів вважається Мейер Ланскі, котрий завдяки своєму кримінальному таланту став єдиним в історії головою найбільшого в світі мафіозного «сіндикату». М. Ланскі будував свою діяльність із використанням переваг номерних рахунків у швейцарських банках, офшорних юрисдикцій і грального бізнесу.

Після Другої світової війни ініціативу в боротьбі з відмиванням «брудних» грошей взяла на себе Організація Об'єднаних Націй. Першим кроком у розв'язанні цієї проблеми прийнято вважати Єдину конвенцію Об'єднаних Націй про одурманливі засоби 1961 р., згодом доповнену і змінену Протоколом 1972 р.

У 1970-і роки у світі з'явилися нові схеми, за якими знову стояли підприємці, не причетні до бандитизму. Так, наприклад, у 1976 р. почав свою діяльність американець Джером Шнайдер, який не лише не уникав публічності, але й рекламував свої послуги у Wall Street Journal, а також вів семінари й писав книги з недвозначними назвами — «Як заховати ваші гроші», «Повне керівництво для офшорних притулків грошей». Подібним бізнесом займався ірландець Шаун Мерфі, котрий у 1980-і роки створив безліч підставних компаній, які нескінченно пересилали одна одній різні суми, видавали одна одній кредити, відкривали рахунки в різних точках світу і т.ін. [6].

Однак, термін «відмивання грошей» вперше з'явився в пресі під час відомого Уотергейтського політичного скандалу в США в середині 70-х рр. минулого століття [7]. Так,

у 1973 р. для проведення виборчої кампанії Р. Ніксона було створено фінансову базу, куди почали надходити анонімні пожертвування, заборонені законом, і які в подальшому через підставні фірми були перераховані в комітет із переобрання як офіційні платежі. Така технологія отримала назву «відмивання грошей». Проте «Уотергейтський скандал» став першим загальновідомим, але аж ніяк не єдиним подібним фактом. Яскравими прикладами є і справа Едуардо Орозко, якому в 1978-1982 рр. вдалося на території США безперешкодно відмити близько 151 мільйона доларів, отриманих від продажу кокаїну та героїну. Можливо, тому більшість науковців схильна вважати, що термін «відмивання грошей» отримав поширення на початку 80-х рр. минулого століття для позначення доходів від наркобізнесу.

У другій половині ХХ ст. до відмивання брудних грошей долучилися цілі держави. Особливо це стосувалося країн третього світу, зокрема, розташовані на островах Карибського басейну. Лідери цих країн вирішили будувати добробут для свого народу на відмиванні брудних доходів. Так, до середини 1980-х років Кариби стали світовим центром відмивання брудних доходів.

Подальша історія пов'язана з пошуком ефективних шляхів боротьби з відмиванням «брудних» грошей. Так, в США у 1970 р. було ухвалено низку законодавчих актів, фактично спрямованих на протидію легалізації злочинних доходів. Зокрема, Конгрес США прийняв три закони, які стали основою для формування сучасної державної політики в галузі боротьби з відмиванням «брудних» грошей: «Про контроль за організованою злочинністю»; «Про загальний контроль за розповсюдженням наркотиків»; «Про банківську таємницю». На офіційному рівні досліджуваний термін було вперше визначено Президентською комісією США по боротьбі з організованою злочинністю в 1984 р. Тоді це поняття тлумачилося як процес приховування майна незаконного походження або незаконного використання доходів, а також як способи показати ці доходи як законні. Аналогічним були тлумачення поняття «відмивання доходів», які зустрічалися в національ-

них законодавствах Великобританії та США.

Міжнародна спільнота усвідомила важливість протидії відмиванню «брудних» доходів за допомогою ефективної системи засобів, спрямованих на запобігання проникненню злочинних доходів у світову економіку, дещо згодом. Вперше спроба більш повно визначити термін «відмивання коштів» була встановлена в Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, прийнятої 19 грудня 1988 р. у Відні (Віденська конвенція) [8]. У пункті 1 статті 3 Конвенції зазначено: «Кожна сторона вживає таких заходів, які можуть бути необхідними для криміналізації дій відповідно до її законодавства, коли вони здійснюються навмисно».

У грудні 1988 р. Базельський комітет з банківського нагляду прийняв Декларацію «Про запобігання злочинному використанню банківської системи з метою відмивання коштів» [9], в якій «відмивання коштів» характеризується як діяльність злочинців та їх помічників, пов'язана з використанням банківської системи для: здійснення платежів та переказів коштів, отриманих злочинним шляхом, з одного рахунку на інший; маскування джерела фінансування та фактичного власника коштів; зберігання банкнот у банківських сейфах.

У відповідь на зростання проблеми відмивання грошей, в 1989 р. на зустрічі керівників країн Великої Сімки в Парижі було створено Групу з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) (англ. *Financial Action Task Force on Money Laundering*, фр. *Groupe d'action financière*; GAFI)

FATF – це міжурядовий орган, метою роботи якого є розвиток і впровадження на міжнародному рівні заходів і стандартів з боротьби щодо відмивання грошей. FATF відслідковує процеси імплементації таких заходів, вивчає способи і техніку відмивання грошей, розробляє превентивні та запобіжні заходи, сприяє загальносвітовій імплементації стандартів боротьби з відмиванням грошей. Виконуючи зазначені функції, FATF плідно співпрацює з багатьма міжнародними організаціями, чия діяльність також спрямована на протидію відмиванню «брудних»

грошей. Спочатку пріоритетом FATF була боротьба з відмиванням доходів, отриманих від торгівлі наркотиками. У 1990 р. FATF були розроблені Базові Сорок Рекомендацій як ініціатива щодо боротьби з протиправним використанням фінансових систем особами, які відмивають гроші, одержані від реалізації наркотиків. У 1996 р. Рекомендації вперше були переглянуті з метою відображення типів відмивання грошей, які змінюються. Сорок Рекомендацій у редакції 1996 року були схвалені більш як 140 країнами і є міжнародним стандартом у сфері боротьби з відмиванням грошей [10]. На даний час діяльність FATF має три головних напрямки: розширення дію прийнятих нею рекомендацій на всі континенти і регіони земної кулі; перевірка того, як виконуються в державах-членах і як впроваджуються в інших державах заходи для боротьби з відмиванням грошей, засновані на 40 рекомендаціях FATF, які є керівництвом до дії з відстеження загальносвітових методів і схем відмивання злочинно нажитих капіталів та розробка контрзаходів.

Ключовим документом FATF є рекомендації, які викладені у формі щорічних звітів організації [11, с. 163].

Принагідно зазначити, що у жовтні 2022 року FATF запровадила санкції проти РФ, виключивши її зі свого складу й заборонила цій країні брати участь у поточних та майбутніх проектах. В лютому 2023 р. FATF безстроково призупинила членство Росії [12].

Масштаби злочинної діяльності даного виду, рівень самоорганізації правопорушників та організованих злочинних груп, що займаються легалізацією (відмиванням) своїх доходів, призвели до значного збільшення доходів від інших видів незаконної діяльності. Такі доходи також стали інтенсивно вливатися в економічні системи багатьох розвинених країн. Тому природною реакцією на ці процеси було те, що в Конвенції Ради Європи про відмивання, виявлення, вилучення та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 8 листопада 1990 р. (Страсбурзька конвенція), правове регулювання цих відносин було розширено новим визначенням поняття «дохід»: будь-яка економічна вигода, отримана злочинним шляхом. Він може скла-

датися з будь-якого майна, включаючи матеріальне майно або майно, виражене в правах, рухоме або нерухоме майно, а також юридичні документи або документи, що підтверджують право на таке майно або частку в ній [13]. Фахівці з права розцінюють цю угоду як найповніший перелік розпоряджень і правил, який охоплює всі етапи юридичної процедури – від початку розслідування до винесення вироку і конфіскації «брудних» грошей.

Для реалізації положень прийнятих конвенцій у структурі ООН було створено відповідні підрозділи. СІСР – Центр з боротьби з міжнародною злочинністю. Це підрозділ ООН, заснований у 1997 р. і відповідальний за боротьбу зі злочинністю і її запобігання. Особлива увага Центром приділяється боротьбі з транснаціональною злочинністю, корупцією і незаконним поширенням наркотиків, а також допомозі різним країнам у ратифікації Конвенції стосовно протидії міжнародній злочинності. ОДССР – Офіс з контролю над наркотиками і запобігання злочинів – підрозділ ООН, центральний офіс якого розташований у Відні. Його основні завдання випливають із назви – це боротьба з нелегальним поширенням наркотиків і з організованою злочинністю, а також з відмиванням грошей, отриманих від цих злочинів. Через цей підрозділ ООН допомагає країнам-членам вводити в себе законодавство проти відмивання грошей, а також розвивати і підтримувати структури, які борються з ним. За допомогою різних програм ОБССР відслідковує й аналізує проблеми, пов'язані з відмиванням грошей, а також виступає посередником між ООН та іншими міжнародними організаціями. СJIN – Інформаційна мережа з питань злочинності й законності, яка забезпечує важливу базу даних з посиланням на адреси сайтів Інтернету, пов'язаних з кримінальним законом. Також є підрозділом ООН. Також для протидії злочинності були створені такі міжнародні організації які тісно співпрацюють з ООН. FOPAC – підрозділ Генерального секретаріату Інтерполу, який займається боротьбою з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом. FINCEN – Відділ боротьби з фінансовими злочинами Міністерства фінансів США, створений у 1990 р. для вивчення, аналізу і поширення інформації про фінансові злочини, осо-

бливо інформації щодо відмивання грошей, отриманих від поширення наркотиків.

У всіх подальших міжнародно-правових актах повністю відтворене визначення поняття «відмивання грошей», наведене в Віденській конвенції ООН та Страсбурзької конвенції Ради Європи. Наприклад, Робоча група з боротьби з відмиванням коштів (FATF), створена в 1989 році, розробила рекомендації щодо запобігання поширенню цього злочину (1990 р.), закликаючи країни-учасники продовжити використання цього терміну для усіх доходів отриманих від вчинення серйозних злочинів, а також, в яких, серед іншого, було передбачено, що кожна сторона повинна вжити необхідних заходів, у тому числі на законодавчому рівні, з метою визнання. У 1993 р. був розроблений ще один важливий документ міжнародного характеру – Типовий закон ООН про відмивання коштів з відмивання грошей, як повного правопорушення, відповідно до Віденської конвенції. Посилаючись на міжнародні документи, Бельгія, Італія, Німеччина та інші країни на початку 90-х років прийняли спеціальні закони, спрямовані на боротьбу з відмиванням коштів, які, зокрема, внесли кримінальну відповідальність за відмивання коштів. Проте концепція «відмивання коштів», яка була використана, мала досить загальну інтерпретацію. Так, згідно з німецьким законодавством, це введення майнових об'єктів, отриманих від організованої злочинної діяльності, до правового фінансового та економічного обороту з метою їх маскуванню [14, с. 112].

Також слід зазначити, що масштабна боротьба з відмиванням грошей почалася після терактів 11 вересня 2001 р., коли влада США всерйоз вирішила позбавити міжнародний тероризм фінансового підживлення. Вже 25 жовтня 2001 р. казначейство США почало масштабну операцію «Зелений похід». Протягом чотирьох місяців американцям удалося вилучити більше ніж \$10 млн готівкою і на \$4,3 млн цінних паперів. Особливу увагу, зрозуміло, приділили мусульманським добродійним організаціям. Паралельно американська дипломатія почала активно тиснути на країни й території, відомі офшорними традиціями і непрозорою банківською системою [6].

В подальшому проблемам боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом було присвячено цілий ряд міжнародних документів, зокрема, Директиви Європейського Парламенту та Ради ЄС від 26 жовтня 2005 р. (2005/60 / ЄС) [15]: Згідно даного документу «Відмивання коштів» означає поведінку, коли вона вчиняється навмисно, а саме: обмін або передача майна, якщо відомо, що таке майно виникло внаслідок злочинної діяльності або участі в такій діяльності, з метою приховування чи маскуванню незаконного походження майна або надання допомоги будь-якій особі, яка здійснює таку діяльність, ухилення від юридичних наслідків їхніх дій; приховування чи маскуванню справжньої сутності, джерела, місцезнаходження, місця, руху, прав щодо майна чи майнових прав, якщо відомо, що такі права виникли внаслідок злочинної діяльності або участі в такій діяльності; придбання, володіння або користування майном, якщо на момент отримання було відомо, що таке майно виникло внаслідок злочинної діяльності або участі в такій діяльності; участь у будь-яких акціях, асоціаціях з метою їх реалізації, спроби здійснення та надання допомоги, співучасть, допомога та консультації при реалізації будь-яких дій, зазначених у попередніх параграфах.

Згідно з Палермською конвенцією ООН «Проти транснаціональної організованої злочинності» від 15.11.2000 р. (ст. 6) [16], Конвенцією ООН «Проти корупції» від 31.10.2003 р. (ст. 23) [17] і Варшавською конвенцією Ради Європи «Про відмивання, виявлення, вилучення і конфіскацію доходів від злочинної діяльності і фінансування тероризму» від 16.05.2005 р. (ст. 9) [18] під «відмиванням доходів від злочинів» розуміється: перетворення або передача майна, якщо відомо, що таке майно є доходом від злочину, з метою приховування злочинного походження цієї власності або для надання допомоги будь-якій особі, яка бере участь у вчиненні основного правопорушення, для того, щоб вона могла unikнути відповідальності за свої дії; приховування справжньої природи, походження, місця розташування, способу розпорядження, руху, права на майно або його приналежність, якщо відомо, що таке майно

являє собою доходи від злочину; придбання, володіння або користування майном, якщо на момент його отримання відомо, що таке майно – доходи від злочину; участь, причетність або змову для вчинення будь-якого злочину, визнаного таким згідно з цією статтею, спробою здійснити це, а також сприяння, співучасть, полегшення або надання поради щодо його здійснення.

Отже, відмивання «брудних» грошей є складним економіко-правовим явищем, яке не має кордонів. Проблема легалізації злочинних доходів перетворилася за останні роки в міжнародну. При цьому світова спільнота

визнає, що легалізація (відмивання) доходів, отриманих у результаті злочинної діяльності, стала глобальною загрозою економічній безпеці, у зв'язку з чим від держав вимагається прийняття узгоджених заходів боротьби з цією суспільно небезпечною діяльністю як на національному, так і на міжнародному рівні. Використання міжнародного досвіду державних механізмів запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, дозволяє сформулювати комплекс ефективних національних важелів державного регуляторного впливу з протидії даному виду злочинності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Корженівський Я.В. Законодавчо-правові засади протидії відмиванню коштів в Україні. *Фінансове право*. 2011. № 3 (17). С. 37–42.
2. Дранчук С.Я., Дмитришин М.В. Тіньова економіка України на сучасному етапі. *Сучасні детермінанти економічного розвитку України та світу* : наук.-практ. конф. 22 травня 2017 р. Івано-Франківськ : ІФННІМ ТНЕУ, 2017. С. 110–112.
3. Дудоров О.О., Тертиченко Т.М. Протидія відмиванню «брудного» майна: європейські стандарти та Кримінальний кодекс України : монографія. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.
4. Gilmor W.C. Dirty money. The evolution of money laundering counter-measures. Strasbourg, 1995
5. Корнієнко М.В. Протидія органів внутрішніх справ легалізації коштів одержаних злочинним шляхом. К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2002. 228 с.
6. Новиков К. Боротьба з легальним результатом. *Закон і бізнес*. 2007. № 4 (784).
7. Бровко В.М. Генеза інституту кримінальної відповідальності за умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму в Україні з урахуванням змін міжнародного законодавства у цій сфері. *Współpraca Europejska*. 2016. № 2(9) 2016. С. 107–117.
8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин: прийнята на спеціальній конференції ООН 19 грудня 1988 р. *База даних «Законодавство України»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text (дата звернення: 16.02.2023).
9. Basel Committee on Banking Supervision Statement : Prevention of criminal use of the banking system for the purpose of money laundering. *BIS*. 1988 URL: <https://www.bis.org/publ/bcbssc137.htm>
10. Сорок рекомендацій групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF). *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/2854776>
11. Термінологічний словник з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та корупції / А.Г. Чубенко та ін. Київ : Ваіте, 2018. С. 146–147.
12. Пишкін С. Значна перемога. FATF безстроково призупинила членство Росії. *РБК-Україна*. 2023. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/znachna-peremoga-fatf-bezstrokovovo-prizupinila-1677242236.html>
13. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму : ратифіковано Україною від 17.11.2010. *База даних «Законодавство України»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text (дата звернення: 16.02.2023)
14. Кашпур Л.М. Протидія легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. *Інвестиції : практика та досвід*. 2018. № 3. С. 103–106.
15. Про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів: Директива Європейського Парламенту та Ради 2005/60/ЄС від 26.10.2005. *База даних «Законодавство України»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_148#Text (дата звернення: 16.02.2023)

16. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text (дата звернення:16.02.2023)

17. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, № 49. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення:16.02.2023)

18. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму: ратифіковано з заявами і застереженнями Законом № 2698-VI (2698-17) від 17.11.2010. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text